
Könyvismertetések

Makara György: *A kvantum nyelvtanulás felfedezése*

Budapest, Relaxa Kft., 2016, 171 oldal

Amikor mintegy 25 éve elkezdtem az egyéni kétnyelvűséggel foglalkozni, számos szakirodalomban arról olvastam, mekkora fordulat állt be a kétnyelvűség megítélését illetően az azt megelőző 100 éven belül. A 20. század elején a nyelvészet még egyáltalán nem foglalkozott a kétnyelvűség kérdéseivel, nem volt pszicholingvisztika, neurolingvisztika, bár pszichológusok és neurológusok a praxisuk alapján könnyen kiállították a negatív bizonyítványt, főleg a gyermekkori kétnyelvűség vonatkozásában. Minden lelki és idegi probléma eredője – véleményük szerint – abban állt, hogy a gyermek túlságosan nagy lelki-idegi tehernek volt kitéve azért, hogy egyszerre két vagy több nyelvet kellett feldolgoznia, használnia. Ezért, ha valaki problémamentesen vált kétnyelvűvé, arra mint magára a csodára tekintettek az egynyelvű társak. Nemcsak Magyarországon, egész Európában ez volt a

helyzet. Pedig a jómódú családok a történelem során nem egyszer alkalmaztak idegen anyanyelvű nevelőnőket, dadákat, s ezáltal a gyermekek egészen korán megtanultak egy másik nyelvet is. Csak tudományosan nem foglalkoztak velük.

Mára már megszokottabbá vált az, hogy vannak embertársaink, akik több nyelven is sikeresen tudnak funkcionálni az életben. A kutatók, vizsgálati eredményeikre hivatkozva nem győzik hangsúlyozni a kétnyelvűség előnyeit, bár az utóbbi időben megjelentek már kritikus hangok is akár a gyermekkori többnyelvűségre, akár az időskori előnyökre vonatkozóan. Ennek ellenére nem dicsekedhetünk azzal, hogy a kétnyelvűség természetéből adódó különbségekkel különösebben foglalkoznának akár az oktatási intézményekben, akár a munkahelyeken, tehát jócskán van még feladat, hogy az egynyelvűekkel megértessük,

hogy két (vagy több) nyelv ismerete, sikeres használata egy másfajta nyelvi konfigurációjú egyént hoz létre. Másfajta, és nem jobb vagy rosszabb.

A laikus azt látja, hogy a kétnyelvű egyén valahogy 'felszedte' a másik nyelvet, és ennek köszönhetően jól tud kommunikálni különböző nyelvű emberekkel, tehát 'jobban el tudja adni magát'. Ugyanakkor éles kritikával is szembesülnek a kétnyelvűek, amikor olyan stigmát kapnak, hogy 'se így nem tud, se úgy', mert a beszédükben felfedezhető olyan interferenciák, amik a két (vagy több) nyelv egymásra hatása miatt kikerülhetetlenek. Ezek megjelenése természetesen számos tényezőtől függ: hangulattól, fáradtsági szinttől, helyzettől, a társalgási partnertől, izgalomtól, nyelviségtől stb. Az egynyelvűek a kétnyelvűektől azt várják el, hogy interferencia mentesen úgy beszéljenek mindkét nyelvükön, ahogy azt az egynyelvűek teszik. Mivel azonban a nyelvek (struktúrák) mögött gondolatok, kultúrák vannak, amelyek az agyban reprezentálódnak, bármilyen tényező okozhat pillanatnyi zavart, és amint az egynyelvűeknél is természetesek a megakadási jelenségek, úgy a két és több nyelvvel élőknél is felléphetnek zavarok a beszédtevékenység során.

Ha már mindkét nyelven ugyanazt várjuk el a kétnyelvűtől, a nyelvtanításban is arra törekszünk, hogy amint az anyanyelvünket helyesen használjuk, ugyanúgy a tanult nyelvet is gond nélkül tudjuk majd a tanítás végeredményeként alkalmazni. Ezért nagyon szisztematikusan, nyelvi szintenként tanítjuk az idegen nyelvet, és mindent megmagyarázunk. Azt hisszük, hogy ha a hangok kiejtésének szabályait – ne adj isten a fonetikus átírását –, a szavak jelentését, a nyelvtani szerkezetek jellegzetességeit, szabályait, az ezektől való eltéréseket jól megtanítjuk, kikérdezzük, számonkérjük és osztályozzuk, sikeres lesz a nyelvtanítás. És mégsem. Amint Makara György legújabb könyvének Prológjában fogalmaz: „Akik az intézményes nyelvtanítási módszerekkel mégis sikeresek, azok nem a módszereknek köszönhetően, hanem annak ellenére járnak sikerrel.” Ez a mondat nyelvtanulóként és nyelvtanárként is megragadott. Hogy lehet az, hogy voltak osztálytársaim, akik ugyanattól a tanár-

tól, ugyanolyan körülmények között tanulták a nyelvet, mint én, mégsem lettek a másik nyelv használói? Hogy lehet, hogy nyelvtanárként voltak tanítványok, akikkel a csillagokat is le tudtam hozatni az égből, és voltak, akiket éppen hogy meg tudtam menteni a bukástól? A válasz nyilvánvaló: a nyelvtanulás nem valami misztikus dolog, amit egyesek sikerrel tudnak végrehajtani, mások elbuknak, hanem ez is, mint minden, motiváció kérdése. Szoktunk beszélni nyelvtelhetségről, nyelvérzékről, azonban ismerünk olyan eseteket is, akik reménytelenek voltak az intézményesített oktatási rendszerben, aztán az élet diktálta körülmények között mégis sikeresek lettek, és ma már kétnyelvűként élik életüket. Mi tehát a baj a nyelvoktatással? Az, hogy nem teljesen hozza be a befektetett energiát, ez azonban nem csak magyarországi jelenség, bár kétségkívül nálunk rosszabb a helyzet, mint Európa más országaiban.

Kétnyelvűség- és második nyelvsajátításkutató kollégákkal és pszicholingvistákkal való hosszas beszélgetések után már-már olyan szélsőséges (?) következtetésekre jutunk, hogy nincsenek is szavak, kontextus nélkül semmi nem érthető, a nyelvtant meg lehet tanulni, de a hétköznapi nyelvhasználatból kiderül, hogy nincs nagy szükség akadémiai tudásra, és a nyelvet anyanyelvként használók másként fejezik ki magukat. Pragmatikát alig tanítunk az osztályteremben. Tehát a nyelvet nem bemelegítéssel tanuljuk, nem arra vagyunk kíváncsiak, hogy az anyanyelvű beszélők hogyan használják, hanem a leckék által diktált szavakat, kifejezéseket, az azok használatára irányuló szabályokat, a nyelvtani szerkezeteket tanítjuk meg, erősen az anyanyelvünkre támaszkodva. De hát a természetes kétnyelvűek sem így sajátítják el a második nyelvüket, még akkor sem, ha a két nyelv elsajátításának ideje nem esik egybe!

További beszélgetésekből kiderült, hogy Marjolijn Verspoor Hollandiában egy új, 'filmes' módszert dolgozott ki, és azt tesztelte PhD-hallgatóival. Az egyik disszertáció opponenseként csodálattal olvastam a módszer sikeréről, amikor 2 vietnami csoport angol nyelvtanulását vizsgálták – egyik a hagyományos módszerrel (ami olyan, mint a magyarországi iskolákban alkalmazott), a másik a

filmes módszerrel. A vizsgálat lezárultával kiderült, hogy a filmes módszerrel tanultak sokkal jobban kommunikáltak angolul, mint a másik csoport. A magyarországi tanárok első kérdése ez volt: és a nyelvtanban is jobbak voltak? Véleményem szerint ebben a felfogásban rejlik a kudarc. Hogy nem a nyelvhasználatra, hanem a nyelvre tanítjuk a diákjainkat. A filmes módszer diákjai bátran megnyilatkoztak, nem voltak gátlásaik sem a megszólalással, sem a nyelvtannal kapcsolatban, autentikus és adekvát kifejezéseket használtak, és élvezték a másik nyelven való beszélgetést. Ezzel szemben a hagyományos módszerrel tanulók – hasonlóan a magyar diákokhoz – féltek, és nem akartak megszólalni, aggódtak a nyelvtanjuk miatt, nem lelték örömeiket abban, hogy angolul beszélnek, inkább csak egy iskolai tárgynak tekintették a nyelvet, amiből felelni kell és osztályozzák őket.

Ennyi előzmény után már nem kérdéses, hogy boldogan vállaltam egy ismertetés írását Makara György legújabb könyvéről, miután azt szinte két nap alatt elolvastam.

A könyv szerzője – gépészmérnök végzettséggel – nem ismeretlen a nyelvtanárók köreiből. Nevéhez kötődik a volt relaxációs módszer, ami nem hozta meg számára a teljes elégedettséget, és erről is őszintén ír a könyvben. Viszont a módszert továbbfejlesztette, és ennek eredménye a ma már népszerű – de nem minden körben elfogadott – 'Villám' nyelvtanulási módszer. Az elnevezés nem a nyelvsajátítás sebességére utal, hanem a nyelvi impulzus által kiváltott testi reakcióra, aminek segítségével tudunk asszociálni, ismereteinket összekötni, tudásunkat kiépíteni, rögzíteni és bármikor felhasználni. Valahogy úgy, ahogy azt az anyanyelvünk elsajátításakor tesszük. Egy nyelvi stimulushoz kötődik egy kép, egy hang, egy dallam, egy hangulat, egy előzmény és egy következmény, egy komfortérzés vagy éppen diszkomfort stb.

Mégis hogy lehet az, hogy amit nyelvtanár-ok, oktatás-politikusok sok éven keresztül nem tudtak sikerre vinni, egy gépészmérnök megváltoztat? Gondolkodó és újító ember a szerző. Mérnökként is számtalan szabadalmat jegyzett, ám érdeklődését a nyelvtanulás keltette fel igazán. A könyvet végigolvasva azt tapasztaljuk,

hogy rendkívüli alázattal és odaadással, figyelemmel követi a második nyelvsajátítás tudományos eredményeit, nem ismeretlenek számára a legújabb neurolingvisztikai és pszicholingvisztikai kutatási eredmények sem. Ugyanakkor azokat éles kritikával is szemléli. Néhány helyen lehet vitatkozni a nézeteivel, de tájékozatlansággal nem lehet vádolni. Érvei meggyőzőek, és eredményei magukért beszélnek.

A könyv ismerteti a szerző előéletét, a módszer kifejlesztésének stádiumait, bevezetését, sikereit, marketingjét. Más tudományterületekhez is hozzányúl érveinek meggyőzése érdekében (pl. fizika, pszichológia stb.). A címlap után rögtön megadja a beszédkvantum meghatározását – amely megegyezik a 'speech chunks' tartalmával, és ami arra utal, hogy beszédünk nem szavakból áll, hanem egymáshoz tartozó egységekből, amelyeket érdemes együtt megjegyeznünk és használnunk. A módszerrel a kiejtés is nagyon jól elsajátítható, és nemcsak a szegmentális, hanem a szupraszegmentális elemek is autentikusak lesznek (hangsúly, dallammenet, tempó stb., amelyek bevéséséhez nagyon jó célt szolgál a karmesterpálca a nyelvtanulás során). Nem is beszélve a legbonyolultabbnak tűnő nyelvtani szerkezetekről, amelyeket a szituációból adódóan játszi könnyedséggel tanulhatunk meg. Nincs megszólalási kényszer, a nyelvtanulónak 'csak' hallgatnia kell az anyagot, megérteni a szituációt, csoportban ismételni, tehát nem kell félni attól, hogy a többiek (vagy a tanár) megszólják, ha valami nem az elvárt szinten sikerül. A laza, önfelelt nyelvsajátítás feloldja a görcsöket, és a nyelvtanulásnak magukat átadni tudók könnyedén, sikerrel túljutnak a kezdeti nehézségeken. A szerző maga is vallja, hogy ez csak a kezdet, ezzel a módszerrel egy átlag B2 szintre tud eljutni a tanuló. Az ennél magasabb szinthez további erőfeszítések szükségesek, de az önbizalom kiépítésére, a nyelvtanulástól való félelem megszüntetésére, a görcsök feloldására, arra, hogy meggyőződjünk arról, hogy igenis képesek vagyunk megtanulni egy másik nyelvet, ha akarunk, kiválóan alkalmas módszer.

A nyelvpedagógusok módszerek sokaságát ismerik, használják. Koronként változó, hogy

melyik módszert tartják a legüdvözítőbbnek. A legfontosabb a nyelvtanulás céljának meghatározása. Voltak idők, amikor más kultúrák megismertetése volt a cél, és a kommunikáció háttérbe szorult. Ma Magyarországon a nyelvtanítás elsődleges célja a használható (és használt) nyelvtudás kell hogy legyen. Ahhoz, hogy nyissunk a világ felé, hogy el tudjuk magunkat adni, nyelveket beszélő emberekre van szükségünk. Nem a nyelvvizsga-bizonyítványnak kellene a fő motiváló tényezőnek lenni a mai világban. Az érvényesülés, a munkaerőpiac szempontjából csak formalitás a nyelvvizsga. A munkainterjúknál úgyis kiderül, hogy valaki ténylegesen beszéli-e a másik nyelvet vagy sem. Hogy ez a cél megvalósuljon, olyan nyelvtanítási formákat kell biztosítani, amelyek különböző igényű és ízlésű embereket szolgálnak ki. A Makara-módszer tömegeket tud kiszolgálni, stresszmentes helyzetben oktat, és újfajta nyelvtanulót hoz létre. Ennek elfogadására nem mindenki képes. Ugyanakkor méltánytalan a sok hányattatás, amelyben a szerzőnek részesülnie kellett, miközben próbálta terjeszteni, elismertté tenni találmányát. Pénzt, időt, energiát sosem kímélt, megszállottként propagálta/ta módszerét. Mégis nem kis keserűséget lehet kiérezni az ezeket az élményeket leíró sorokból. Ugyanakkor megnyugtató, hogy

az eseteírások és az ezzel a módszerrel nyelvet tanulókkal készített interjúk alátámasztják a módszer eredményességét és elfogadottságát. A szakma részéről is megvan az érdeklődés, csak a szokásos bürokratikus és szervezési problémák kerülnek előtérbe. Pedig mindenkinek hasznára válhatna, ha ezt a módszert is befogadná a szakma a többi közé.

Összegzésül: Makara György egy negyedszázados, sikerekkel és kudarcokkal megtűzdelte küzdelmet oszt meg az olvasókkal. Példát mutat a tudományos igényességben, a kreativitásban, a merészségben, az elszántságban és a saját maga által létrehozott értékről való meggyőződésében. Módszerének köszönhetően több százan váltak sikeressé a különböző nyelvek tanulásában, köztük olyanok is, akik a hagyományos módszerekkel nem boldogultak. A Villám nyelvtanulás során a tanuló jól érzi magát, ezáltal motiválttá válik. S mint tudjuk, a leghatékonyabb tényező a motiváció. Hát ezért (is) lenne szükség ennek a módszernek a szélesebb támogatására a magyarországi nyelvtanításban.

Navracsics Judit
Pannon Egyetem
Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi
Intézet